

УДК 821.133.1: 82-32

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-23>

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ПРОСТОРУ ПІДЛІТКОВОСТІ У ЗБІРЦІ Ж. М. Г. ЛЕ КЛЕЗІО «ВЕСНА ТА ІНШІ ПОРИ РОКУ»

PECULIARITIES OF CONSTRUCTING THE SPACE OF ADOLESCENCE IN J. M. G. LE CLEZIO'S COLLECTION 'SPRING AND OTHER SEASONS'

Кушнір І. Б.,

orcid.org/0000-0001-5812-2543

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри світової літератури

Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті на прикладі доль жіночих персонажів Ж. М. Г. Ле Клезіо вивчено особливості конструювання простору підлітковості. Дослідження здійснено на матеріалі новел збірки «Весна та інші пори року» (1989), що раніше не ставала об'єктом нашого вивчення. Ж. М. Г. Ле Клезіо має на меті показати різні долі персонажів з різною національною ідентичністю для ілюстрації пошуку себе через подолання самотності дівчат-підлітків. Акцентовано, що письменник конструє антиномію «там» (у щасливому дитинстві, на батьківщині) і «тут» (у підлітковості до дорослішання, у еміграції, у великому місті, у чужій Європі). Національна ідентичність жіночих персонажів є маркером природності у протистоянні європейській ідентичності, стримуваній цивілізаційними рамками поведінки (Саба є марокканкою, інша персонажка є ромкою, Зубіда арабкою, Зінна єврейкою). Оскільки Ж. М. Г. Ле Клезіо знаний новоруссоїст, відповідно доведено, що цивілізаційні обмеження функціонують як пригноблення природності особистості, так званого «світла дитинства», тому жіночі персонажі виділяються чистотою, природністю, сексуальністю, тілесністю. Як складові підлітковості виділяємо емоційно-почуттєву сферу та тілесність. Він у досліджених новелах виявляється простором подолання викликів задля віднайдення ідентичності. Констатовано символічність назви збірки, оскільки письменник прагне дати шанс персонажам на радість та відновлення у весні. Виявлені символічні об'єкти-атрибути щастя: книга, собака Лессі, зоряна ніч, одужання, вигадані імена, очі, волосся, запах, апельсин. На прикладі персонажів дівчат-підлітків виділені маркери дитинства-підлітковості: безтурботність, страждання, бунт, самотність, втеча-блукання, пошук ідентичності та бажання жити. Визначені головні топоси дитинства-підлітковості: від радісного, відкритого простору природи до міста, квартири як топосу пригноблюючого, закритого. Доведено колоподібність географічного переміщення персонажів: для віднайдення ідентичності важливий елемент – дім як свій простір.

Ключові слова: простір дитинства/підлітковості, ідентичність, персонаж-підліток, образ, новела.

The article examines the peculiarities of constructing the space of adolescence on the example of the fates of female characters by J. M. G. Le Clézio. The research is based on the short stories of the collection 'Spring and Other Seasons' (1989), which has not previously been the object of our study. It has been emphasized that J. M. G. Le Clézio aims to show different fates of characters with different national identities to illustrate the search for self through overcoming the loneliness of teenage girls. It has been stated that the writer constructs an antinomy 'there' (in a happy childhood, in the homeland) and 'here' (in adolescence to adulthood, in emigration, in a big city, in a foreign Europe). The national identity of the female characters is a marker of naturalness in opposition to the European identity, which is constrained by civilised behavioural frameworks (Moroccan, Gypsy, Arab, Jewish). As J. M. G. Le Clézio is a well-known newrousseauist, it has been proved that civilizational restrictions function as an oppression of the naturalness of the personality, the so-called 'light of childhood', so female characters stand out for their purity, naturalness, sexuality, and corporeality. The space of adolescence turns out to be a space of overcoming challenges to find identity. The symbolism of the title of the collection has been stated, as the writer seeks to give the characters a chance for joy and renewal in spring. The symbolic objects-attributes of happiness have been identified: a book, Lassie the dog, a starry night, recovery, fictitious names, eyes, hair, smell, orange. On the example of the characters of girls-teenagers the markers of childhood and adolescence have been highlighted: carelessness, suffering, rebellion, loneliness, escape-wandering, search for identity and the desire to live. The main topoi of childhood and adolescence

are identified: from the joyful, open space of nature to the city, the apartment as a topos of oppression. The circularity of the characters' geographic movement has proved to be an important element for finding identity.

Key words: space of childhood and adolescence, identity, adolescent as a character, feminine image, short story.

Постановка проблеми. Новелістика Ж. М. Г. Ле Клезіо продовжує та поглиблює його улюблені теми про пошук ідентичності та свого місця у світі у традиції новоруссоїзму. Вона цікава у дослідженні саме аспекту простору дитинства та підлітковості; як саме персонажі долають перехід до дорослішання, і які виклики їх очікують у реальності, звідси актуальність нашого дослідження.

Слід вказати, що у збірці новел «Весна та інші пори року» (1989), Ле Клезіо має на меті показати різні долі персонажів з різною національною ідентичністю. Темою зображення стає процес пошуку себе через подолання самотності дівчат-підлітків. Паралельно фоном виступають краєвиди дитинства письменника: Прованс, Ніцца, африканське побережжя, краєвиди побережжя Середземного моря. Природа стає притулком для дівчини-підлітка, місцем відкриттів і подиву; вони ідуть туди з міста, коли їх пригноблює самотність, щоб відчувати справжність і любов. Одним із лейтмотивів у збірці є подорож-ініціація, що показана як подорож-блукання у просторі як шлях до своєї самотності-як-унікальності. Персонажі збірки перебувають в русі: це пов'язане з переходом від дитинства-підлітковості до дорослішання, пошуком себе та потребою відкривати світ. Пам'ять для них стає важливим елементом ідентичності: знати своїх батьків, щоб ідентифікувати себе, мати своє місце у світі. Пам'ять – це також і спогади про дитинство для протиставлення себе у дитинстві-як-радості та себе у підлітковості-до-дорослішання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Ж. М. Г. Ле Клезіо достатньо добре вивчена українськими дослідниками-літературознавцями. Відзначимо доробок Р. Савчук та Г. Каратєєвої, А. Біласа та ін., що головним чином звертаються до аналізу романів цього автора, дослідивши і ввівши у літературний обіг текстовий концепт-константу подорож [1], вивчивши наративні особливості романів [2], особливості питально-мовленнєвої ідентичності персонажа [3]. У нашому доробку відзначимо статтю про проблему ідентичності у романі «Пустеля» [4], а також наше звернення до докладного аналізу новелістики [5], що є важливою складовою творчості Ж. М. Г. Ле Клезіо. Звідси актуальним бачимо дослідження раніше не залученої збірки «Весна та інші пори року» для виокремлення образів дівчат-підлітків у прозі цього письменника, що є не менш цікавими, ніж його жіночі персонажі романів «Рітурнель голоду», «Пустеля», «Блукаюча зірка», «Золота рибка».

Мета. Стаття має на меті вивчити особливості функціонування образів дівчат-підлітків та їхній простір дитинства-підлітковості у новелістиці Ж. М. Г. Ле Клезіо задля вияву особливостей формування їхньої ідентичності. Предметом дослідження стали образи Саби, Зубіди, дівчинки-ромки, Зінни, Габі; об'єктом дослідження новели збірки «Весна та інші пори року», а саме «Весна», «Зачарування», «Час не минає», «Зінна», «Пора дощів». Завданнями визначаємо окреслити функцію природи як супутнього фону для увиразнення емоційності персонажів, акцентувати на подорожі-блуканні задля очищення від «цивілізаційного бруду», вивчити пошук своєї ідентичності саме на прикладі образів дівчат-підлітків, виокремити проблеми, з яким вони зіштовхуються у XX-поч. XIX ст., встановити роль батька та матері у формуванні ідентичності, визначити атрибути радості та головні топоси підлітковості.

Виклад основного матеріалу. Розпочнемо з першої найдовшої новели «Весна», що задає самотньо-меланхолійну тональність усій збірці. «Весна» – про молоду берберську дівчину-підлітка на ім'я Саба, чи будь-яке інше, яке вона могла б мати (чому б не символічне ім'я Свобода, що їй дала служниця Амі: «J'ai mon sac Liberty, avec mes affaires. C'est Morgane qui m'a donné le sac. Je lui avais dit mon petit nom, Libby, celui qu'Amie m'avait trouvé, alors elle m'avait montré ce qui était écrit sur la fermeture à glissière, Liberty: « Tu vois, il est à toi » [6, с. 84]). Прийом множинності імен має широке узагальнення: її доля є долею багатьох дівчат. Мати продає її ще дитиною фран-

цюзькій заможній родині, що живе в Марокко. «Je pensais à ma mère, à la façon dont elle m'avait abandonné. Je pensais à l'argent que Monsieur et Madame Herschel lui avaient donné pour qu'elle me laisse. Elle m'avait vendue. C'était cela, ma mère m'avait vendue comme une esclave. Cela, je ne l'ai pas su. C'est ma mère qui me l'a dit. <...> j'étais si mal que je pleurais, je lui disais qu'elle n'était rien du tout, qu'elle n'était pas ma mère, que c'était Amie qui était ma mère. Alors elle m'a parlé de l'argent qu'ils avaient donné, beaucoup d'argent pour qu'elle s'en aille et qu'elle me laisse à eux. Quand elle m'a dit ça, d'abord je ne voulais pas la croire, mais elle l'a dit et redit, elle a dit combien, elle a dit qu'Amie avait apporté les billets, tout neufs, par petits paquets, sur la table de la salle à manger, devant elle, et ma mère faisait le geste de compter les billets l'un après l'autre, de les fourrer dans son sac. Elle était partie, elle m'avait laissée, à Nightingale, dans une boîte en carton parce qu'elle n'avait pas de berceau. Elle disait cela, et elle pleurait sans faire de bruit. Elle avait 16 ans » [6, c. 20]. Далі читач поринає у постійне тупцювання у роздумах дівчини, що шукає відповідь на єдине питання: чому? Новела постає як простір абсолютної самотності підлітка, визначаємо її як новелу з домінуванням подорожі-блукання фізичного задля відображення блукання емоційного: «J'errais dans les rues jusqu'à la nuit, j'allais me promener avec un homme marié, j'écrivais moi-même des lettres d'excuses au lycée et j'inventais le nom de ma mère. Il ne restait vraiment plus rien de la petite fille que j'avais été, plus rien de ma vie d'autrefois. C'était comme si j'étais devenue tout d'un coup orpheline » [6, c. 65]. Дівчина прагне зрозуміти вчинок матері, її причини. Пошук відповіді важливий для конструювання її ідентичності та пошуку приналежності до певної етнічної групи. Щоб подолати кризу без-ідентичності вона намагається сконструювати свій світ пізнаючи інших: невдала спроба кохання з Люсьєном, таким самим загубленим підлітком; з Гріном, одруженим чоловіком та батьком родини; з Морганю, розчарованою у чоловіках бісексуальною жінкою, що приваблена винятково тілом Саби. Для Саби ідеальним залишається образ батька, якого вона не знала: «Peut-être que je rêve que mon père revient, non pas ici, en France, mais à Nightingale, et que rien ne reste inachevé» [6, c. 18]. «Quand ma mère est venue, et qu'elle m'a emmenée, je me souviens, j'avais tout préparé, prête à frapper, à mordre, j'avais en moi une dureté incomparable, une méchanceté. Je ne voulais pas qu'elle parle de mon père. Je ne voulais pas qu'elle dise son nom. Rien qui pouvait me faire croire qu'il avait existé. Je crois bien qu'elle avait senti, qu'elle avait deviné cette haine [6, c. 18] <...> et j'avais eu envie de disparaître comme mon père » [6, c. 19]. Єдиним маркером національної та особистісної ідентичності стає прізвище батька як точка опори у світі: «moi, je ne sais même pas comment s'appelait mon père, son petit nom. Je n'ai que le nom qu'il m'a laissé ce nom de Zayane» [6, c. 17]. Так само важливо-маркованим є пошук схожості дочки та батька: «A l'école, une amie m'a dit que les filles rassemblent toujours à leur père. Alors je me regardais souvent dans le miroir, pour essayer de le voir dans mon reflet. Je fronçais les sourcils et avec de l'eau je collais mes cheveux en arrière pour ressembler à un homme» [6, c. 16].

Крім цього, акцент зроблений на образі матері, поясненні мотивації її вчинку. Вперше зустрічаємо маніфестацію ненависті дочки до матері на початку твору, коли вона приходить до дочки Саби, що хворіє: «Ma mère essayait de me soigner. Elle restait à côté de moi, jour et nuit, pendant des semaines. Elle avait quitté son travail de mécanicienne pour rester avec moi. Elle, la personne que j'avais le plus haïe au monde, était sans cesse à côté de moi, me tenait la main, m'épongeait le front, me donnait à boire du thé brûlant [6, c. 12] <...> Je n'aurais pas supporté une seule de ces paroles, elle devait le savoir. Et quand je m'assoupissais, elle aussi dormait sur sa chaise, la tête appuyée sur son bras, et dès que je la regardais, elle se réveillait » [6, c. 12]. Надалі лейтмотив ненависті у новелі роз'яснюється через пошук відповідей та отриманих пояснень: «Ma mère m'a dit un jour qu'elle avait reçu une lettre en français [6, c. 74] <...> Dans la lettre on disait que mon père était mort à Marseille. Ensuite, mes oncles et mes tantes Zayane sont venus de la montagne, pour ramener ma mère, parce qu'ils voulaient lui trouver un autre mari, et me garder avec eux. Ma mère a dit oui, et une nuit elle s'est échappée, elle s'est cachée dans un fondouc jusqu'à ce que les frères et les sœurs se lassent de la chercher et retournent dans la montagne. Alors elle a décidé de partir, elle aussi. Elle

m'a mise dans une boîte de carton, et elle a voyagé en camion et en autocar. Dans les marchés elle s'asseyait par terre avec la boîte à côté d'elle, et elle attendait qu'on lui donne à manger. Et un jour elle est arrivée en Nightingale, et elle a déposé le carton sur le sol de la cuisine, elle a pris les billets de banque du Colonel, et elle est partie. Tout ça, c'est mon histoire... » [6, с. 75]. Персонаж-підліток коливається між крайніми полюсами від ненависті до любові до матері. Виявом материнської любові є день, коли вона вмиває, переодягає від крові перших місячних і приносить чай до вимушеного походу для гінекологічного огляду, де Саба бреше, що мала контакти з багатьма чоловіками. Вияв недовіри матері до дочки руйнує крихітні спроби любові з її боку.

Простором дитинства-як-радості стає поле у маєтку прийомних батьків, що дає дівчинці відчуття свободи: «C'est cela que je voudrais retrouver, maintenant, cette impression de dureté et de bonheur, l'odeur de la terre sèche et des plantes, le goût de cuivre des raisins, le bruit coupant les feuilles de maïs qui s'entrechoquaient dans le vent. C'est en moi, c'est entré en moi comme un soleil, cette année-là, peut-être parce que c'était la dernière année à Nightingale » [6, с. 30]. Атрибутом дитинства-як-радості визначаємо очі: «je voulais avoir toujours un visage comme les enfants, avec en front comme un caillou lisse, des yeux qui n'ont pas de vide, qui n'ont pas l'air de regarder à travers les trous d'un masque. C'est bizarre les yeux. Ils sont comme des fenêtres, quand on voit à travers eux ...» [6, с. 77]. Вигадування собі імен для дівчини-підлітка постає як спроба змінити долю свою і матері, дати їм шанс на любов: «J'invente les prénoms : Saba, Henriette, Lucienne. J'invente les adresses, le numéro de téléphone. J'invente ma mère. Elle ne s'appelle plus Mariem, elle s'appelle Jamila. Elle s'appelle Elsa, ou Sarah, elle s'appelle Hélène» [6, с. 59] ; «Je suis vraiment seule, personne ne pourra me dire ce que je dois faire. Mon nom, mon âge, ma famille, mon lycée, mes amis, j'invente tout, je suis libre d'en faire ce que je veux» [6, с. 71].

Спостерігаємо інертекстуальний перегук з романом Гектора Мало «Без сім'ї»: цей твір є для Саби проєкцією шансу на щасливе дитинство: стати віднайденою дитиною, як це сталося з Ремі: «Il y a aussi un livre que j'aurais aimé emporter, mais je n'ai pas osé. C'est une édition ancienne de "Sans famille" qui appartenait à Mme Herschel. Je l'aime beaucoup. Je me souviens, elle me l'a donné, un jour <...> je crois que jamais rien ne m'a fait autant plaisir, parce que c'était son livre, et qu'elle me le donnait avec tout ce qu'il contenait, ces images que j'avais regardé si souvent <...> Vitalis est Remi marchant dans la neige au milieu de la forêt des loups, et les mots, surtout la première phrase du livre qui me donnait le frisson: « Je suis un enfant trouvé ». C'étaient ces mots qui resonnaient en moi, parce que je devais apprendre plus tard que j'étais moi aussi une enfant trouvée, et je frissonnais comme si j'avais deviné dans le livre ma propre histoire, et que Romy était mon frère » [6, с. 85].

Одужання Саби після хвороби є символічним: до неї приходить весна як новий початок: «Après cela, j'ai guéri, et le printemps est arrivé. Jamais je n'avais attendu le printemps avec autant d'impatience. Maintenant, il était là, j'étais libre. J'allais disparaître. Je partirais 10 ans, 20 ans, le temps qu'il faudrait pour qu'ils soient tous morts. Tous, Amie, le colonel Herschel, ma mère, Morgane, Green. Qu'il ne reste que le ciel, la lumière qui explose, la mer» [6, с. 24]. Весна також є порою її дитинства-як-радості, бо це спогад про весілля Жаміли та про відвідини матір'ю у прийомній родині («c'est peut-être un de mes plus vieux souvenirs, l'année où ma mère était revenue à Mehdia. Elle était si jeune qu'elle avait l'air encore d'une enfant. Elle riait et elle chantonnait tout le temps. <...> elle passait son temps avec moi, elle m'emmenait me promener, et elle me faisait danser, pieds nus, en martelant le sol de plus en plus vite. Cela, je ne l'ai pas oublié. Même maintenant, je me souviens d'elle en ce temps-là, et je ne peux pas m'empêcher de l'aimer, et pourtant je la déteste » [6, с. 48]) ; порою юності та свободи, коли оптимізм перемагає всі виклики долі: «Moi aussi, je vais marcher devant mon ombre. Maintenant que je le sais, mon cœur bat très fort, je sens des fourmillements dans les jambes. Comme autrefois. Je vais sortir, et dehors la nuit sera brillante. Il y aura une lune pleine, non pas la lune qui fait saigner les femmes, mais une lune libre et ronde, lisse comme le visage des enfants. Je veux courir contre le vent, je vais aller dans d'autres villes <... > peut-être que je vais rencontrer l'homme qui sera mon mari, il me semble que je le vois marcher sur la

route, grand et sombre comme mon père. Avec lui j'irai jusqu'au bout du monde. Je suis libre, je suis nouvelle. Je suis quelqu'un d'autre. Je ne peux plus attendre » [6, с. 80]. Констатуємо символічність назви новели як «Весна» як відродження до життя персонажа.

У кінці новели, коли прийомна родина через загрозу війни повертається на континент і покидає дівчинку, Саба стукає у двері матері. Письменник дає шанс обом жінкам на примирення та позбавлення статусу безсімейності: «Je pensais: si elle crie, si elle dit quelque chose de désagréable, je m'en vais pour toujours. J'irai à l'autre bout du monde, même au Canada. Elle m'a paru si frêle, si petite. Elle avait des lunettes que je ne connaissais pas. Elle avait son tablier à fleurs roses et bleues qui lui donnait l'air d'une petite fille. Elle n'arrivait pas à parler. Elle a fait un pas vers moi, elle m'a serrée contre elle, et nous nous sommes entrées ensemble dans la porte étroite comme si nous dansions. Elle disait mon nom, elle disait aussi « ya kbidti », c'est drôle, ça veut dire « mon petit foie ». Tout d'un coup, j'ai été très fatiguée. Je me suis assise sur la chaise, devant la table en formica, et j'ai commencé à pleurer, pendant qu'elle m'apportait un verre de thé brûlant, je crois bien que j'ai mêlé mes larmes au breuvage amer» [6, с. 126].

На прикладі новели «Весна» бачимо два полюси емоційної сфери підлітка: від любові до ненависті до матері, що завершується колоподібно – шансом на примирення. Р. Савчук зазначає, що «весь географічний простір переміщень оповідача та персонажів у романі (“La Quarataine”) “вписується” у геометричну форму кола» [2, с. 487]; констатуємо, що це характеризує і новелу «Весна» у географічному переміщенні дівчини: від матері – до прийомної родини – до матері (тобто, від сімейності до безсімейності і назад до матері), що важливо для формування ідентичності підлітка. Втіленням дитинства-як-не-радості стає особа матері, то відповідно іншим полюсом радості стає особа незнаного батька як ідеального та маркера національної ідентичності за прізвиськом. Визначаємо топосами дитинства-як-радості поля маєтку родити Гершель та узбережжя Середземного моря, відкритий простір вулиць містечка; топосами дитинства-як-не-радості – квартиру у злиденному районі матері, закритий простір готелів, де були спроби кохатися з чоловіками. Атрибутами радості стають роман «Без сім'ї» Г. Мало, собака Лессі, ясна зоряна ніч, одужання, вигадані імена, очі. Акцентуємо на символічності весни у назві новели (і збірки загалом) як головного символу долі Саби.

Новела «Зачарування» – про зустріч оповідача з двома ромками, які продають квіти. Краса молодої ромки спричиняє у нього сп'яніння від бажання, і засобом зорової асоціації веде у яскравий спогад дитинства, коли він, тринадцятилітній, був захоплений красою ромської дівчинки: «Maintenant le pont du regard de la bohémienne m'unissait à l'autre versant de moi-même, et abolissait l'irrégulière frontière du temps. J'étais moi-même, enfin, de nouveau moi-même. Rien n'avait changé en moi, j'étais cet enfant de 13 ans qui rentrait chez lui après la classe » [6, с. 134]. Погляд вже дорослої ромки стає мостом між дитячими спогадами і життям дорослого чоловіка: « <...> la petite fille. Son visage est très pâle, mangé par son épaisse chevelure noire, par ses yeux immenses, brillants. Comme j'avance, elle se tourne un peu vers moi, et elle me regarde, et comme aujourd'hui, son regard m'envahit et me libère, me change. Mais je ne devrais pas parler d'aujourd'hui, puisqu'aujourd'hui n'existe pas. C'est son regard d'alors, brûlant, fiévreux, dans son visage pâle, ce regard de détresse, d'interrogation aussi, cet appel, cette annonce qui n'ont pas cessé, année après année. Il est resté en moi, semblable à une lumière qui brûle dans la nuit, qui ne cesse pas de brûler. Je crois que je me suis arrêté un instant sous ce regard. Jamais je n'avais imaginé que ce regard pouvait exister, ici, dans cette maison... » [6, с. 136-137]. Погляд стає символічним засобом переходу між реальністю-дорослістю і дитинством-радістю. Головним стрижнем цієї новели стає протистояння природності поведінки ромської дівчинки та неприродності контролю природного потягу у цивілізаційних рамках поведінки підлітка, що боїться вияву своїх почуттів. Ця новела є прикладом головного лейтмотиву творчості Ле Клезіо: природне – штучне (тобто, цивілізація) у його концепції ново-русоїзму. «La lumière brillait sur ses cheveux est dans ses yeux, et pour la première fois, elle souriait, et son visage exprimait la liberté, une sorte de joie sauvage. C'était une expression si forte, si brûlante

dans ses yeux que je ne pouvais pas soutenir son regard. Alors elle n'était pas une enfant. Elle était une femme vraiment, elle venait à moi comme une femme, belle, libre, désirable <...> Je n'ai plus jamais ressenti cela nulle part, cette impression d'avoir perdu mon apparence, d'être devenu un pur regard, un désir. Puis quelque chose s'est rompu. J'ai senti la crainte, à nouveau, non plus la solitude, ni le vide, mais la crainte d'être dérobé, de devenir un autre, de changer mon destin. J'ai dû reculer, et elle, l'enfant vêtue de noir, elle a dû sentir ce froid qui était en moi, qui gagnait » [6, c. 141]. Хоча тема дитинства не є головною у цій новелі, бачимо її цікавий вияв як спогад про закоханість підлітка у дівчинку іншої національної ідентичності. Відповідно символом природності постає узагальнено безіменна ромська дівчинка на противагу персонажеві-європейцю.

Новела «Час не минає» у стилі прустівського розмірковування про минуле, бо теперішнє – час скороминучої підлітковості за Ле Клезію. Руху часу персонажі не помічають, поринувши у щасливий період закоханості та фізичного запаморочення, хоча цей період підлітковості дуже швидко стане спогадом минулого. У творі продовжується проблема природності тілесності, важлива для підлітків зокрема на прикладі історії закоханості Давіда і Зубіди. Образ Зубіди, що приносить світло і радість у життя Давіда, перегукується з персонажем Мондо зі збірки «Мондо та інші історії». «Tout cela est différent peut-être parce que Zoubéïde n'est plus là. Elle a disparu, non seulement du présent, mais aussi du passé, comme si on l'avait effacée, comme si elle s'était jetée du haut d'une falaise» [6, c. 147]. Атрибутами радості стають погляд дівчини («c'est ce regard que je ne peux pas oublier» [150]), її волосся та очі («ce que je vois c'est son visage surtout, le visage qu'elle a à cet âge, sur la photo, l'arc parfait de ses sourcils comme dessiner au charbon, ses yeux sombres et profonds, brillants et cette chevelure noire ou s'accroche la lumière» [6, c. 149]), її запах («je me souviens de l'odeur du Zoubéïde, jamais je n'avais senti une telle odeur, piquante, violente, qui me gênait au début, puis que j'aimais, que je ne pouvais plus oublier. Une odeur qui voulait dire quelque chose de sauvage, un désir, et ça faisait battre mon cœur plus fort» [6, c. 154]) та фотографія Зубіди на пам'ять шістнадцятилітньому Давідові. Топосами радості визначаємо те літо кохання і ніч. «Maintenant, chaque été qui approche est une zone vide, presque fatale. Le temps ne passe pas. Je suis toujours dans les rues, à suivre l'ombre de Zoubéïde, pour essayer de découvrir son secret, jusqu'à cet immeuble au nom si ridicule et triste, *Happy days*» [6, c. 161]. Персонаж ніби зависає у щасливому періоді, і не випадково іронічно будинок Зубіди називається *Щасливі дні*. Отож, для підлітка радість пов'язана перш за все із сферою почуттєвості (кохання) та переживанням першого досвіду тілесності.

У новелі «Зінна» підліток Томмі приваблений не тільки відмінною від європейської красою єврейки Зінни, а й її голосом. На жаль, кар'єра дівчини руйнується через негативний вплив на її долю афериста Орсоні. Визначаємо символічність переміщення як блукання для показу страждання персонажа («C'était elle que je voulais voir. Depuis qu'elle était partie, un jour, sans dire où elle allait, je l'avais cherchée. Après la maladie de Juliette, j'étais dans un état de choc, je ne savais plus ce que je faisais. J'errais dans les rues, la nuit, dans l'espoir d'apercevoir Zinna, au hasard, comme un éclair...» [6, c. 188]). Символом нереалізованого почуття кохання підлітка стають помаранчі, які він приносить і очищує від шкірки старіючій оперній діві Зінні. Трагічність долі підсилена інтермедіальними перегуками з оперними партіями героїнь, що є символом страждання (опери «Отелло», «Дон Жуан»). Новела демонструє простір підлітковості-як-страждання спричиненого нерозділеними коханням.

Центральною історією новели «Пора дощів» є доля креолки Габі до та після приїзду на європейський континент. Фоном проходить доля закоханого у неї підлітка Ті Коко, що штрихами намальована на початку, виринає у кінці твору: «Ti coco n'avait jamais quitté l'île, il n'était pas allé à la guerre. Il n'avait jamais voulu se marier. Toute sa vie il s'était occupé du magasin de tissu <...> comme il n'avait pas besoin d'argent, il était devenu très riche. Sa seule fantaisie c'avait été de mettre de roupies de côté, de les faire envoyer à Gaby, tous les 3 mois, comme si c'était une pension. C'était son secret <...> comme autrefois, quand elle marchait sur la route et qu'elle passait

à côté de Ti coco sans le voir, avec cette cruauté inconsciente des filles trop belles. Sur le ciment de la tombe dans le petit cimetière de Phoenix, Ini a fait graver leurs noms avec seulement les dates de naissance et de décès. Maintenant ils sont enfin couchés l'un contre l'autre pour l'éternité» [6, с. 248]. Образ Габі постає як втілення радості юності, що триває навіть після життєвих випробувань на схилі віку: «Pour elle la vie était une fête, une promesse. C'était cela que l'on cherchait en elle, qu'on voulait lire : la jeunesse comme si elle était éternelle, la gaité, la liberté créole, qui transparaissaient dans sa voix, dans son accent chantant» [6, с. 210].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Доведено, що на прикладі доль жіночих персонажів Ле Клезіо конструює антиномію «там» (у щасливому дитинстві, на батьківщині) і «тут» (у підлітковості до дорослішання, у еміграції, у великому місті, у чужій Європі). Недаремно національна ідентичність жіночих персонажів є маркером природності у протистоянні європейській ідентичності, стримуваній цивілізаційними рамками поведінки (Саба є марокканкою, інша персонажка є ромкою, Зубіда арабкою, Зінна єврейкою). Цивілізаційні обмеження функціонують як пригноблення природності особистості, що йде від періоду дитинства, тому жіночі персонажі притягують інших своєю відмінністю, чистотою, природністю, сексуальністю. На жаль, на їхньому шляху трапляється не кохання, а використання їхнього фізичного тіла. Джерелом сили стає природа, куди вони втікають з міста (як топос природності і свободи).

Важливою складовою підлітковості персонажів виділяємо емоційно-почуттєву сферу та тілесність. Простір дитинства-підлітковості у досліджених новелах виявляється простором подолання викликів задля віднайдення ідентичності. Вивчені роль матері та батька для набуття сімейності як важливої для ідентичності підлітка («Весна»). Констатовано символічність назви збірки, оскільки письменник прагне дати шанс персонажам на радість та відновлення у весні. Виявлені символічні об'єкти-атрибути радості: книга, собака Лессі, зоряна ніч, одужання, вигадані імена, очі, волосся, запах, помаранч. Головними маркерами дитинства-підлітковості на прикладі цих образів дівчат-підлітків виділені: безтурботність, страждання, бунт, самотність, втеча-блукання, пошук ідентичності та бажання жити. Визначені головні топоси дитинства-підлітковості: від радісного, відкритого простору на природі до міста, квартири як пригноблюючого, закритого. Доведено колоподібність георафічного переміщення персонажів: для віднайдення ідентичності важливий елемент – свій дім, сімейність («Весна»). Відзначаємо поліадресованість новелістики Ж. М. Г. Ле Клезіо: від дорослої аудиторії до підліткової. Бачимо перспективу у дослідженні жанрових особливостей новелістики цього письменника та продовженні дослідження його менш відомих творів через призму конструювання часово-просторових координат дитинства зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Каратєєва Г. М. Текстовий концепт-константа подорож: позиція мети (на матеріалі творів Ле Клезіо). *Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна*. 2014. Вип. 48. С. 192–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_48_61 (дата звернення 10.02.2025).
2. Савчук Р. Географічні переміщення персонажів у просторі як світопороджувальні маркери можливих світів: семіотичний аспект (на матеріалі роману Ж.М.Г. Ле Клезіо «La Quarataine»). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2016. Вип. 145. С. 483–488.
3. Білас А. Відтворення питально-мовленнєвого вираження ідентичності персонажа в українському перекладі роману Ж. М. Г. Ле Клезіо «Золотошукач». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. № 50. Том 2. С. 78–81.
4. Кушнір І. Роман Ж.-М. Г. Ле Клезіо «Пустеля»: проблема самореалізації та пошуку своєї ідентичності. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки*. 2014. № 3. С. 31–35.
5. Кушнір І. Дитячі образи у добірці Г. Ле Клезіо “Мондо та інші історії”. *Зарубіжні письменники і Україна: зб. наук. праць*. Полтава, 2012. С. 146–151.
6. Le Clézio J. M. G. Printemps et autres saisons. 1989. Paris : Gallimard. 249 p.